

Котвяковський Ю.О.Окремі питання преюдиційності рішень третейських судів

Питання щодо обов'язковості обставин і фактів встановлених рішенням третейського суду, при розгляді інших справ за участі тих же осіб, є одним з найбільш дискусійних серед науковців, що досліджують проблеми третейського судочинства.

У цьому зв'язку Ю.Д. Притика звертає увагу на наявність двох підходів. Згідно першого, взагалі заперечується обов'язок державного суду визнавати факти встановлені рішенням третейського суду. Прихильниками іншого підходу за рішенням третейського суду визнається значення не безспірного доказу, а презумпції, яка може бути спростована [1, 444].

Торкаючись питання преюдиційності третейських рішень О.Ю. Скворцов розглядає термін «преюдиція» у широкому розумінні як правовий ефект, що здійснює юрисдикційний акт, прийнятий одним судовим органом при розгляді іншої спірної справи іншим судовим органом [2, 490]. При цьому преюдиційність розглядається у двох аспектах: по-перше преюдиційність рішень третейських судів для державних судів, по-друге преюдиційність рішень державних судів для третейських [2, 491].

На декількох аспектах цього питання акцентує увагу також І.М. Чупахін, виділяючи, крім визначених, також преюдиційність рішень третейських судів по відношенню до рішень того ж, чи іншого третейського суду [3, 27].

Вирішуючи питання щодо преюдиційності третейських рішень по відношенню до рішень державного суду більшість науковців приходять до справедливого висновку про відсутність обов'язковості обставин і фактів встановлених третейським рішенням при розгляді справи у державному суді.

Так, О.Ю. Скворцов розглядає третейське рішення, як правову презумпцію, що може бути спростована [2, 494]. М.А. Попов звертає увагу, що російським законодавством не встановлено преюдиційне значення рішень третейських судів [4, 15].

З цих же позицій виходить законодавство України, оскільки відповідно до ч. 10 ст. 38 Закону України «Про третейські суди» обставини встановлені рішенням третейського суду, підлягають обов'язковому доказуванню при розгляді цивільних, господарських та інших справ, в яких беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлені ці обставини.

В той же час, І.М. Чупахін наголошує на наявності передумов для визнання преюдиційності третейського рішення при розгляді справи у державному суді [3, 27]. З цим погоджується також В.О. Гавриленко, який наголошує на необхідності внесення змін до третейського законодавства в частині надання третейському рішення властивості преюдиційності при розгляді справи у державному суді [5, 26].

У цьому зв'язку, вважаємо недоцільним беззаперечно визнання судом загальної юрисдикції обставин, встановлених рішенням третейського суду при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини. Проте, на нашу думку, за клопотанням однієї з

сторін суд може визнати обставини встановлені третейським рішенням, у разі відсутності заперечень з боку інших учасників процесу.

Поряд з цим, розглядаючи питання щодо преюдиційності рішення державного суду для третейського суду при розгляді ним справ О.Ю. Скворцов цілком слушно зауважує, що факти встановлені при розгляді справи у державному суді мають преюдиційний характер для третейського суду, оскільки рішення державного суду обов'язкове до виконання всіма суб'єктами права та на всій території держави. У зв'язку вказаним він наголошує, що законодавча неврегульованість питання щодо преюдиційності третейського рішення негативно відбивається на практиці третейського розгляду [2, 493].

Закон України «Про третейські суди» також не містить норм, які б закріплювали обов'язковість для третейського суду фактів встановлених судовим рішенням у цивільній, кримінальній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили. Суперечливим є регулювання даного питання у регламентах постійно діючих третейських судів. Так, відповідні положення містяться у ч. 3 ст. 30 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків[6]. В той же час, Регламент Постійно діючого третейського суду при Торгово-промисловій палаті України відповідних норм не містить [7].

Виходячи з викладеного вважаємо за необхідне доповнити ст. 38 Закону України «Про третейські суди» ч. 11 наступного змісту: «Факти, встановлені судовим рішенням у цивільній, кримінальній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при третейському розгляді спору, в якому беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлені ці факти».

Неврегульованим у вітчизняному третейському законодавстві залишається також питання щодо звільнення від доказування обставин, встановлених третейським рішенням при розгляді справ, у яких беруть участь ті ж самі особи, у тому ж, чи у іншому третейському суді.

Г.В. Севастьянов вважає, що звільнення від доказування у третейському суді можливе лише за згодою третейського суду, у разі розгляду декількох однорідних справ між тими ж сторонами та тим же складом третейського суду[8, 26].

І.М. Чупахін звертає увагу на доцільність врегулювання даного питання у площині локальної третейської нормотворчості. В разі неврегульованості даного питання регламентом третейського суду чи угодою сторін, не можна говорити про наявність підстав для звільнення від доказування фактів та правовідносин встановлених іншим третейським судом [3, 28].

Більшість регламентів постійно діючих третейських судів України не містять норм, щодо звільнення від доказування фактів та обставин встановлених рішенням третейського суду, яке набрало законної сили. Таким чином, за відсутності домовленості сторін з даного питання, вказані обставини та факти підлягають повторному доказуванню при розгляді інших справ, в яких беруть участь ті ж самі особи. Це, у свою чергу, створює умови для затягування третейського розгляду та його надмірної формалізованості.

У зв'язку з викладеним вважаємо за доцільне доповнити ст. 38 Закону України «Про третейські суди» ч. 12 наступного змісту: «Якщо сторони не домовились про інше, факти встановлені рішенням третейського суду, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ тим же третейським судом, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини. Угодою сторін може встановлюватись обов'язковість фактів та обставин, при розгляді справи третейським судом, які встановлені рішенням іншого третейського суду, яке набрало законної сили».

Закріплення у третейському законодавстві відповідних положень сприятиме, на нашу думку, підвищенню ефективності третейського судочинства щодо захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Використана література

1. Притика Ю.Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: 12.00.03/ Притика Юрій Дмитрович. – К., 2006. – 632 с.
2. Скворцов О.Ю. Третьскоеразбирательствопредпринимательских споров в России: проблемы, тенденции, перспективы./ О.Ю. Скворцов – М.: ВолтерсКлувер, 2005. – 704 с.
3. Чупахин И. М. Решениетретьскогосуда: теоретические и прикладныепроблемы : автореф. дис. на соисканиеученойстепени канд. юр. наук: спец. 12.00.15 "Гражданскийпроцесс; арбитражныйпроцесс" / И. М. Чупахин – Екатеринбург, 2012. – 29 с.
4. Попов М. А.Теоретические и практические проблемы российской моделирегулирования деятельности третейских судов:Авторефератдиссертации на соискание ученой степениканд. юр. наук. /М. А. Попов.- Санкт-Петербургский государственный университет. - СПб.,2002. -24 с.
5. Гавриленко В. А. Третьскоеразбирательство споров какгарантиязащиты прав и интересовсубъектовпредпринимательскойдеятельности : автореф. дис. на соисканиеученойстепени канд. юр. наук : спец. 12.00.15 "гражданскийпроцесс; арбитражныйпроцесс" / В. А. Гавриленко– Санкт-Петербург, 2006. – 31 с.
6. Регламент Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків [Електронний ресурс] // Постійно діючий третейський суд при Асоціації українських банків. – Режим доступу: http://tretsud.aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=11.
7. Регламент Постійно діючого третейського суду при Торгово-промисловій палаті України (нова редакція) [Електронний ресурс] // Торгово-промислова палата України. – Режим доступу: <http://arb.ucci.org.ua/tsud/ua/rules.html>.

8. Севастьянов Г. В. Правовая природа третейского разбирательства и компетенция третейского суда в сфере недвижимости : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юр. наук : спец. 12.00.15 "Гражданский процесс; арбитражный процесс" / Г. В. Севастьянов – Москва, 2013. – 31 с.